

Плакаты, этыкеткі ад цукерак, карты для гульні, кнігі і іншыя рэчы, надрукаваныя ў Гродне 70, 100 і нават 120 гадоў таму, прадстаўлены на выставе ў Новым замку

Фота з архіва аўтара

Ад літаграфіі да афсетнага друку

Вядомыя Лапіны

У сярэдзіне XIX ст. у Гродне пачалі ўзнікаць прадпрыемствы з цікавай назвай – тыпалітаграфія. Гэта былі значна ўдасканаленыя друкарні, галоўнай асаблівасцю якіх з'яўлялася магчымасць друкавання літаграфій. У 1879 годзе першую ўласную тыпалітаграфію заснавалі ў Гродне прадстаўнікі заможнай мяшчанскай сям'і Лапіных. Функцыянавала яна ў будынку Лапіных на рагу сучасных вуліц Савецкай і Дамініканскай. Яе ўладальнікам быў Саламон Фішалевіч Лапін, а пасля яго

смерці справы вяла ўдава Сора Мордхелеўна. У 1914 г. двое сыноў Саламона Лапіна Аляксандр і Абрам выкупілі для свайго прадпрыемства будынак на вуліцы Аляксандраўскай, 46. Сучасны адрас гэтага будынка – вул. Будзёнага, 56, і менавіта з ім звязаны найлепшыя гады тыпаграфіі Лапіных.

Перад Першай сусветнай вайной тыпаграфія друкавала галоўным чынам этыкеткі для гродзенскіх цыгарэт, каляровыя рэкламныя аб'явы, а з пачаткам вайны выдала некалькі плакатаў, якія прадстаўлялі пераможныя бітвы расійскай арміі з немцамі.

Пасля вайны Аляксандр і

Абрам Лапіны рашыліся на пашырэнне сваёй справы ў сферы літаграфічнага выдавецтва і пачалі рабіць захады для атрымання канцэсіі на друкаванне ігральных карт. Вырабляць іх пачалі, самае позняе, зімой 1923 года. Гэта дазволіла братам перайменаваць сваю літаграфію ў “Першую краёвую фабрыку ігральных карт”.

Цікава, што вялікая сям'я друкароў Лапіных была вядомая не толькі ў Гродне, але і ў далёкай Францыі. З канца XIX ст. сын Саламона і Соры Ілля жыў і працаваў у Парыжы і быў вядомы як “паважаны рускі мастак” Ілля Лапін. Парыжскае выдавецтва Лапіна, якое

таксама мела філіял у Маскве, друкавала шматлікія паштоўкі, буклеты, кнігі, рэкламныя праспекты і лічылася адным з найлепшых у Францыі. Толькі паштовак парыжскае выдавецтва Лапіна надрукавала больш за 2 тысячы розных відаў.

Брэнд – ігральныя карты

Попыт на ігральныя карты ў міжваенным дваццацігоддзі быў непараўнальна большым за сённяшні. Паколькі ігральныя карты былі хоць і хадавым, але досыць спецыфічным таварам, звязаным з азартам і часта ашуканствам, дзяржаўныя ўлады пільна кантралявалі іх выпуск. У працэсе друкавання спецыяльны чыноўнік праштампоўваў адну карту з калоды спецыяльнай пячаткай. Колер пячаткі залежаў ад таго, колькі ў дадзенай калодзе было карт і для якой гульні яны прызначаліся. Пасля заканчэння працоўнага дня чыноўнік апячатваў друкавальную машыну.

Фабрыка Лапіных вырабляла шмат розных карт: народныя, ракайлевыя, венскія, а таксама найбольш папулярныя ў міжваенныя гады рэйнскія карты.

Па стане на 1938 год у акцыянернае таварыства літаграфіі ўваходзіла цэлае сямейства Лапіных (Абрам, Барыс, Генрык, Самуіл Лапіны). На прадпрыемстве працавала ад 35 да 44 чалавек пры трох плоскадрукавальных машынах. Фабрыка мела немалыя абароты – толькі карт друкавалася больш чым 320 тысяч калод.

Выдавецкі шэдэўр

Восенню 1939 года фабрыка братаў Лапіных была нацыяналізавана, а яе гаспадары ў гады нямецкай акупацыі загінулі ў гродзенскім гета. Пасля 1944 года фабрыку пераарыентавалі на выраб партрэтаў савецкіх кіраўнікоў, грамат і плакатаў. Да пачатку 1950-х літаграфія ў Гродне была адзіным у Савецкай Беларусі прадпрыемствам каляровага друку і мела назву “Беларуская рэспубліканская літаграфія”. Выдавецкім шэдэўрам гэтага перыяду стала кніга “Беларускі нацыянальны арнамент”, якая была цалкам падрыхтавана і выдадзена гродзенскімі майстрамі.

У перыяд 1956–1961 гг. літаграфія прайшла сур'ёзную рэканструкцыю. Замест плоскіх друкавальных машын былі пастаўлены афсетныя. Вырабленыя мастакамі літаграфіі формы былі заменены афсетнымі матрыцамі, зробленымі фотадрукам. У 1962 г. установа была перайменавана ў Гродзенскую фабрыку афсетнага друку. У пасляваенны час фабрыка друкавала, галоўным чынам, этыкеткі для папіросаў, піва і напояў.

На жаль, у Гродне не засталася больш ніводнага літаграфскага станка, аднак спадчыну гэтага прадпрыемства можна сёння ўбачыць у Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеі.

Андрэй ВАШКЕВІЧ,
загадчык аддзела
найноўшай гісторыі
Гродзенскага дзяржаўнага
гісторыка-археалагічнага
музея